

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักคิดและแนวทางในการดำเนินชีวิตที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ รัชกาลที่ 9 ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะให้แก่พสกนิกรชาวไทยมา ยาวนานกว่า 44 ปี นับตั้งแต่ปีพ.ศ. 2517 เป็นต้นมา และต่อมาในวันที่ 29 พฤศจิกายน 2542 พระองค์ทรงพระราชทานบทความเรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ให้กับสำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาตินำไปใช้ในการพัฒนาประเทศ เพื่อให้ประชาชนทั่วไปใช้ในการ ดำเนินชีวิต พระองค์ทรงให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนในการดำเนินชีวิตอย่างมั่นคง บนพื้นฐานของ การพึ่งตนเอง พอมีพอกิน รู้จักพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี บนพื้นฐานความรู้และ คุณธรรม และทรงเตือนสติประชาชนชาวไทยให้ดำรงชีพด้วยความไม่ประมาท ตระหนักถึงความ ถูกต้องตามหลักวิชาและมีคุณธรรมเป็นกรอบในการดำรงชีวิต(สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554: 7)ปัจจุบันการขับเคลื่อนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การ ปฏิบัติได้ขยายวงกว้างสู่องค์กรหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน โดยมีการกำหนดเป็นนโยบาย เพื่อให้ประชาชนทุกภาคส่วนได้ถือปฏิบัติดังปรากฏแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) โดยมีหลักการสำคัญของแผนพัฒนาโดยยึด “หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อให้เกิดบูรณาการการพัฒนาในทุกมิติอย่างสมเหตุสมผล มีปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและมีระบบ ภูมิคุ้มกัน(สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559: 9)

การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาเป็นการดำเนินการส่งเสริมและ สนับสนุนให้บุคลากรในภาคการศึกษาทุกระดับน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ใน ชีวิตประจำวันและการปฏิบัติภารกิจ เช่น ในการบริหารการศึกษา การบริหารงบประมาณการศึกษา การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมนักเรียนเป็นต้น เพื่อท้ายที่สุดแล้วเกิดกระบวนการ ปรับเปลี่ยนจนเป็นวิถีชีวิต และปลูกฝังและบ่มเพาะผู้เรียน เด็ก และเยาวชน ให้มีจิตสำนึกและ อุปนิสัย “พอเพียง” (Sufficiency Mindset and Behavior) จะได้สามารถดำรงตนและดำเนินชีวิต ให้เจริญก้าวหน้าไปได้อย่างสมดุล และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ อย่างมั่นคงและยั่งยืน (ปริยานุช ธรรมปียา, 2558: 2)

กระทรวงศึกษาธิการเป็นหน่วยงานหลักในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนของประเทศ ได้มุ่งเน้นความสำคัญกับการพัฒนาคนซึ่งเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติจึงได้น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาจัดการศึกษาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 จนถึง ปัจจุบัน ได้กำหนดเป็นโครงการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา มีเป้าหมาย 3 ระยะคือ ระยะที่ 1 ปี 2550 กำหนดให้สถานศึกษาที่สามารถเป็นแบบอย่าง ในการจัดกระบวนการ เรียนการสอน และการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไม่ต่ำกว่าจำนวน 80 แห่ง ระยะที่ 2 ปี 2551-2552 พัฒนาและขยายเครือข่ายสถานศึกษาที่เป็นแบบอย่างในการจัด

กระบวนการเรียนการสอน และการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทุกจังหวัดเป็นจำนวน 800 แห่ง ระยะที่ 3 ปี 2553-2554 พัฒนาให้สถานศึกษาสามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนและการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละสถานศึกษาได้ครบทุกแห่งทั่วประเทศ ซึ่งมีการดำเนินการติดตามและประเมินผลทุกระยะ โดยมีขอบข่ายของการขับเคลื่อนสู่สถานศึกษา 4 ด้าน คือด้านการบริหารจัดการ ด้านหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา(สุธรรม ธรรมทัศน์านนท์, 2560: 142-143) ต่อมากระทรวงศึกษาธิการได้มีนโยบายการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาเพื่อให้ครู ผู้บริหารสถานศึกษา บุคลากร และนักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการในการบริหารจัดการ การเรียนการสอน ตลอดจนการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และได้เริ่มดำเนินการขยายผลสถานศึกษาแบบอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง “สถานศึกษาพอเพียง” ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 เป็นต้นมา

จากการติดตามการดำเนินการที่ผ่านมา มีสถานศึกษาสมัครใจเข้ารับการประเมินเพื่อเป็นสถานศึกษาแบบอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหรือที่เรียกว่า “สถานศึกษาพอเพียง” ปัจจุบันมีสถานศึกษาที่ผ่านการประเมิน ทั่วประเทศจำนวน 14,602 แห่ง และมีศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาจำนวน 39 แห่ง สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงได้กำหนดนโยบาย ในการดำเนินการเรื่องดังกล่าวอย่างต่อเนื่องและกำหนดเป็นแผนยุทธศาสตร์ระยะ 3 ปี ตั้งแต่ ปี 2558-2560 มีเป้าหมายให้สถานศึกษาทั่วไปต้องผ่านการประเมินเป็นสถานศึกษาพอเพียงครบทุกแห่ง และให้มีศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาครบทุกจังหวัดในปี 2558 และครบทุกเขตพื้นที่การศึกษาภายในปี 2560 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560)

โรงเรียนชุมชนบ้านวังจ้อม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 3 ได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการบริหารจัดการจนสามารถผ่านเกณฑ์การประเมินของกระทรวงศึกษาธิการ สามารถเป็นสถานศึกษาแบบอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง “สถานศึกษาพอเพียง” ปี 2558 อย่างไรก็ตามจากการประชุมเชิงปฏิบัติการวิเคราะห์สถานการณ์ร่วมกันระหว่างครู ผู้ปกครอง และนักเรียน พบว่าในช่วงระยะเวลา 2 ปีที่ผ่านมาครูมีการโยกย้ายและบรรจุใหม่ทำให้ขาดความต่อเนื่องในการปฏิบัติหน้าที่รวมทั้งมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไม่ชัดเจน สำหรับนักเรียนเริ่มมีพฤติกรรมหลงใหลค่านิยมต่างชาติ สนใจแต่วัตถุนิยม ไม่รู้จักประมาณตน เลือกใช้เทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสม ขาดความซื่อสัตย์สุจริต ประหยัด อดทน ใฝ่เรียนใฝ่รู้ และการคิดวิเคราะห์ ครู นักเรียน และผู้ปกครองนักเรียนและคณะกรรมการสถานศึกษาจึงมีความต้องการให้นักเรียนเรียนรู้โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนชุมชนบ้านวังจ้อม อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ และท้ายที่สุด

เพื่อให้นักเรียนรู้จักความพอประมาณ มีเหตุมีผล มีความภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ใช้คุณธรรมนำความรู้มาเป็นกรอบในการดำเนินชีวิต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนชุมชนบ้านวังจ้อม อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนชุมชนบ้านวังจ้อม อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 447 คน ดังนี้ 1)ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1 คน 2)ครู จำนวน 14 คน 3)นักเรียน จำนวน 219 คน 4)ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 204 คน 5)คณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 9 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการระดมสมอง จำนวน 38 คนได้แก่ 1) ครู จำนวน 14 คน 2)นักเรียน จำนวน 12 คน 3)ผู้ปกครองนักเรียนและคณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 12 คน รวมจำนวน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการตอบแบบประเมินผลการปฏิบัติงาน จำนวน 27คน ได้แก่ 1)ผู้บริหารสถานศึกษา 1 คน 2) ครู จำนวน 14 คน 3)ผู้ปกครองนักเรียนและคณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 12 คน

ขอบเขตด้านเนื้อหา หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันที่ดี บนเงื่อนไขความรู้และคุณธรรม เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม

ขอบเขตด้านเวลา ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2560

นิยามศัพท์เฉพาะ

การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการบริหารจัดการในโรงเรียนชุมชนบ้านวังจ้อม อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบไปด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1)ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา 2)ด้านหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 3)ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 4)ด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา 5)ด้านผลลัพธ์/ภาพความสำเร็จ

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. โรงเรียนได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมากำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ แผนปฏิบัติการประจำปี โครงการกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และแผนการจัดการเรียนรู้
2. โรงเรียนได้แผนปฏิบัติการประจำปีที่บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
3. ครูผู้สอนมีแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่การบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
4. ครูผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
5. นักเรียนได้รับการพัฒนาการเรียนรู้โดยการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

